

Vivian Gornick
Ja a moja matka

INAQUE





Vivian Gornick

Ja a moja matka

Vivian Gornick
FIERCE ATTACHEMENTS:
A MEMOIR BY VIVIAN GORNICK

COPYRIGHT © 1987 by Vivian Gornick

AFTERWORD © 2005 by Jonathan Lethem

Published by arrangement with Farrar, Straus and Giroux, LLC, New York.

TRANSLATION © Aňa Ostrihoňová 2023

COPYEDITING Jana Obert

COVER © Barbora Šajgalíková

COVERPHOTO © Mihai Andritoui

SLOVAK EDITION © Inaque 2023

ISBN 978-80-8207-224-5

ISBN e-book 978-80-8207-225-2

Všetky práva sú vyhradené. Žiadna časť tejto publikácie sa nesmie kopírovať a rozmnožovať so zámerom rozširovania v akejkoľvek forme alebo akýmkoľvek spôsobom bez písomného súhlasu vydavateľa.

Vivian Gornick

Ja a moja matka



INAQUE

Mám osem rokov. S matkou sme vyšli z nášho bytu na druhom poschodí. Pani Druckerová stojí v otvorených dverách susedného bytu a fajčí cigaretu. Matka sa jej pri zamykaní pýta: „Čo tu robíš?“ Pani Druckerová trhne hlavou dozadu smerom k svojmu bytu. „Tamten ma chce opáčiť. Povedala som mu, že sa musí osprchovať, kým sa ma dotkne.“ Viem, že „tamten“ je jej manžel. „Tamten“ je vždy manžel. „Prečo? Je taký špinavý?“ spýta sa matka. „Mne sa zdá špinavý,“ odvetí pani Druckerová. „Druckerová, ty si kurva,“ povie. Pani Druckerová pokrčí plecami. „Možno som, ale metrom chodiť nemôžem,“ vyhlási. V Bronxe bolo „chodiť metrom“ eufemizmom pre „chodiť zarábať“.

V tom činžiaku som žila od svojich šiestich do dvadsaťjeden rokov. Bolo tam dvadsať bytov, štyri na každom poschodí, a jediné, čo si pamätám, je dom plný žien. Na mužov si takmer vôbec nespomínam. Samozrejme, boli všade – manželia, otcovia, bratia –, ale vybavujem si len ženy. A všetky si ich pamätám hrubé ako pani Druckerová alebo prudké ako moja matka. Nikdy nehovorili, akoby vedeli, kto sú, akoby rozumeli zmluve, ktorú uzavreli so životom, ale často sa tak správali. Bystré, prchké, nevzdelané – človek by mal pocit, že vyšli z románov Theodora Dreisera. Roky zdanlivo vládol pokoj, potom zrazu vypukla panika a divokosť: poznačila (možno aj zničila) dva či tri životy a zmätok utíchol. Opäť nastalo pochmúrne

ticho, erotická strnulosť, všednosť každodenného odriekania. A ja – dievča vyrastajúce medzi nimi, stvorené na ich obraz – som ich vstrebávala ako chloroform na látke priloženej k tvári. Trvalo mi tridsať rokov, kým som pochopila, do akej miery som im rozumela.

S matkou sme na prechádzke. Pýtam sa jej, či si pamätá na ženy z činžiaku v Bronxe. „Samozrejme,“ privolí. Hovorím jej, že som si vždy myslela, že boli šialené zo sexuálneho napätia. „To rozhodne,“ prikývne bez toho, aby spomalila. „Pamätáš si na Druckerovú? Hovorievala, že ak by počas súložie s manželom nevyfajčila cigaretu, skočila by z okna. A Zimmermanovú, čo bývala oproti nám? Vydali ju zaňho, keď mala šestnásť, nenávidela ho, hovorievala, že keby sa zabil v práci (bol stavebný robotník), bola by to *micva*.“ Matka zastane. Hlas jej preskočí v úžase nad vlastnými spomienkami. „Skutočne si ju brával s brutálnou silou,“ hovorí. „Zdvihol ju uprostred obývačky a odniesol do postele.“ Na chvíľu sa zahľadí do diaľky. Potom mi povie: „Európania. Boli to zvery. Jednoducho zvery.“ Znova sa pohne. „Raz ho Zimmermanová vymkla. Zazvonil na náš zvonček. Ani sa na mňa nedokázal pozrieť. Spýtal sa, či môže použiť naše požiarne schodisko. Nepovedala som mu ani slovo. Prešiel cez byt a vyliezol oknom.“ Matka sa smeje: „To požiarne schodisko si užilo svoje! Pamätáš sa na Cessa z horného poschodia? Ale nie, nemôžeš si ju pamätať, bývala tam len rok po tom, ako sme sa nasťahovali, neskôr v tom byte boli Rusi. Cessa a ja sme sa priatelili. Je to také zvláštne, keď sa nad tým zamyslím. Medzi ženami sme sa takmer nepoznali, žiadne z nás, s niektorými sme sa vôbec nerozprávali. Ale žili sme nad sebou, chodili sme k sebe. Všetci hneď všetko vedeli. Po pár mesiacoch v činžiaku boli ženy, no, dôverne známe,“ odmlčí sa.

„Takže Cessa. Bola krásna mladá žena, vydatá len niekoľko rokov. Svojho manžela nemilovala, niežeby ho ne-

návidela, to nie. Bol to vlastne príjemný muž. Čo ti poviem, nemilovala ho, každý deň chodila von, podľa mňa mala milenca. V každom prípade mala dlhé čierne vlasy až po zadok. Raz si ich ostrihala. Chcela byť moderná. Manžel jej nič nepovedal, ale potom do domu prišiel jej otec, pozrel sa na jej ostrihané vlasy a strelil jej takú facku, že videla svoju babičku z druhého sveta. Pred odchodom jej manželovi prikázal, aby ju na mesiac zamkol v byte. Zvykla zísť po požiaranom schodisku ku mne a vychádzala našimi dverami. Každé popoludnie celý mesiac. Jedného dňa sa vrátila a pili sme kávu v kuchyni. Hovorím jej: ‚Cessa, povedz otcovi, že toto je Amerika, Cessa, Amerika. Si slobodná žena.‘ Ona sa na mňa pozrie: ‚Ako to myslíš, povedať otcovi, že toto je Amerika? Narodil sa v Brooklyne.‘“

Môj vzťah s matkou nie je dobrý a často sa zdá, že s postupujúcim časom sa ešte zhoršuje. Sme uväznené v úzkom kanáli blízkosti, intenzívnej a zväzujúcej. Niekedy sa vyčerpáme a náš vzťah trochu zmäkne. Potom sa opäť objaví hnev, prudký a jasný, erotický vo svojej sile vynútiť si pozornosť. V týchto dňoch je to medzi nami zlé. Matka sa so zlým obdobím „vyrovnáva“ tak, že na verejnosti odhaľuje pravdy. Vždy keď ma vidí, povie: „Nenávidíš ma. Viem, že ma nenávidíš.“ Som u nej na návšteve a komukolvek, kto sa náhodou ocitne v miestnosti – susedovi, priateľke, môjmu bratovi, jednej z mojich neterí – povie: „Nenávidí ma. Netuším, čo proti mne má, ale nenávidí ma.“ Rovnako je schopná zastaviť cudzieho človeka na ulici, keď sme na prechádzke, a povedať mu: „Toto je moja dcéra. Nenávidí ma.“ Vzápätí sa obráti na mňa a prosí: „Čo som ti urobila, že ma tak nenávidíš?“ Nikdy neodpoviem. Viem, že horí, a som rada, že ju môžem nechať horieť. Prečo nie? Aj ja horím.

Po uliciach New Yorku sa však prechádzame neprestajne. Obe teraz bývame na dolnom Manhattane, naše

byty sú od seba vzdialené čosi vyše kilometra, a najľahšie sa k sebe dostaneme peši. Matka je mestská sedliačka a ja som dcéra svojej matky. Mesto je náš prirodzený život. Obe zažívame každodenné dobrodružstvá s vodičmi autobusov, ženami s množstvom tašiek, revízormi a populárnymi bláznami. Chôdza v nás prebúdza to najlepšie. Mám štyridsaťpäť a matka sedemdesiatsedem rokov. Je silná a zdravá. S ľahkosťou sa promenujeme po Manhatane. Na prechádzkach sa nemáme rady, často sme na seba našťvané, ale aj tak kráčame.

Najlepšie nám je, keď sa rozprávame o minulosti. „Mami, pamätáš sa na pani Kornfeldovú? Povedz mi ešte raz ten príbeh,“ nadhodím. A ona sa poteší, keď mi ho znova rozpovie. (Nenávidí len prítomnosť – len čo sa však prítomnosť stane minulosťou, začne ju milovať.) Zakaždým, keď príbeh rozpráva, je rovnaký a zároveň iný, pretože vždy som staršia a napadne mi položiť otázku, ktorú som naposledy nepoložila.

Keď mi matka prvýkrát rozprávala, že sa s ňou strýko Sol pokúsil vyspať, mala som dvadsaťdva a mlčky som počúvala, uchvátená a vydesená. Pozadie som poznala naspamäť. Bola najmladšia z osemnástich detí, z ktorých sa osem dožilo dospelosti. (Predstavte si to – moja babička bola tehotná dvadsať rokov.) Keď rodina prišla do New Yorku z Ruska, Sol, najmladší brat mojej babičky, ktorý bol rovnako starý ako jej najstaršie dieťa (prababička bola tiež tehotná dvadsať rokov), prišiel s nimi. Dva matkini najstarší bratia sa presídlili o niekoľko rokov skôr, pracovali v textilke a prenajali si byt len so studenou vodou na Lower East Side pre všetkých jedenástich: kúpeľňa v predsieni, sporák na uhlie v kuchyni, rad tmavých izbičiek. Moja matka, vtedy desaťročné dieťa, spala na dvoch stoličkách v kuchyni, pretože babička jednu posteľ prenajala.

Sol bol počas prvej svetovej vojny povolaný do armády a odišiel do Európy. Keď sa vrátil do New Yorku, moja matka mala šesťnásť a bola jediným dieťaťom, ktoré zo-

stalo doma. Pricestoval ako očarujúci cudzinec. Neter, ktorá bola v čase jeho odchodu dieťa, mala ženské tvary a tmavé oči, lesklé hnedé vlasy zostrihané do módného mikáda a úsmev, ktorý by roztopil každého, pričom predstierala, že ho nevie využívať (to bol vždy štýl mojej matky: nehorázne koketná bez štipky ostychu). Sol sa ubytoval v jednej z komôr, oddelenej od jej izby dvomi stenami, pričom rodičia hlasno chrápali na najvzdialenejšom konci bytu.

„Raz v noci,“ povedala matka, „som sa neviem prečo strhla zo spánku a vidím, že nado mnou stojí Sol. Spýtala som sa: ‚Čo sa deje?‘ Myslela som si, že sa niečo stalo rodičom, ale vyzeral tak smiešne, že som si pomyslela, že je možno len námesačný. Nepovedal mi ani slovo. Zdvihol ma do náručia a odniesol do svojej postele. Lahol si ku mne, objímal ma a začal ma hladiť. Potom mi zdvihol nočnú košeľu a dotýkal sa ma na stehne. Zrazu ma od seba odstrčil a prikázal: ‚Vráť sa do postele.‘ Vstala som a vrátila sa do svojej izby. Nikdy nepovedal ani slovo o tom, čo sa v tú noc stalo, a ja tiež nie.“

Druhýkrát som si tento príbeh vypočula, keď som mala tridsať. Zopakovala ho takmer slovo za slovom, keď sme kráčali po Lexington Avenue na mieste, kde ju križuje Šesťdesiata ulica. „A ty si mu za celý čas nič nepovedala?“ opýtala som sa jej, keď skončila. Pokrútila hlavou. „Ako to, mami?“ naliehala som. Jej oči sa rozšírili, zovrela pery. „Netuším,“ zamyslela sa. „Viem len, že som sa veľmi bála.“ Neveriacky som sa na ňu pozrela. „Čo je?“ spýtala sa. „Nepáči sa ti moja odpoveď?“ „Nie,“ namietla som, „o to nejde. Len sa mi zdá čudné, že si nevydala ani hláska, že si nijako nenaznačila svoje obavy.“

Keď mi to rozprávala tretíkrát, mala som takmer štyridsať. Kráčali sme po Ôsmej avenue, a keď sme sa blížili k Štyridsiatej druhej ulici, spýtala som sa jej: „Mami, napadlo ti niekedy spýtať sa samej seba, prečo si mlčala, keď Sol po teba prišiel?“ Rýchlo sa na mňa pozrela. Tentoraz však bola pripravená. „Na čo narážaš?“ spýtala

sa nahnevane. „Chceš povedať, že sa mi to páčilo? Na to narážaš?“ Nervózne a radostne som sa zasmiala. „Nie, mami, to nechcem povedať. Len hovorím, že je zvláštne, že si nevydala ani hláska.“ Znova zopakovala, že sa veľmi bála. „Nechaj to tak,“ odsekla som ostro. „Si nechutná!“ zúrila na mňa uprostred ulice. „Moja geniálna dcéra. Mala by som ťa poslať na vysokú ešte po ďalšie dva tituly, taká si bystrá. Chcela som, aby ma strýčko znásilnil, je to tak? Tak to mi je novinka!“ Po tej prechádzke sme spolu mesiac nehovorili.

Bronx bol mozaikou vzájomne sa prelínajúcich etnických území: štyri alebo päť štvorcových blokov, v ktorých dominovali Íri, Taliani alebo židia, ale každá časť mala svoju kvótu Írov žijúcich v židovskom alebo židov v talianskom bloku. Veľa sa hovorí o zmenách vo voličskom registri v New Yorku, ale tí, ktorí vyrastali v írskej alebo talianskej časti, prípadne Íri a Taliani ignorovaní židovskými susedmi, nie sú ani zďaleka takí poznačení dodatočnou dávkou outsiderstva, ako sú si rovní spoločným životom na ulici. Naša rodina žila rok v talianskej štvrti. S bratom sme boli jediné židovské deti v škole a naozaj sme boli nešťastní. Jedným slovom: nešťastní. Keď sme sa presťahovali späť do židovskej štvrte, bratovi sa uľavilo, že sa už nemusí báť, že ho každé popoludnie zbijú deti, ktoré mu nadávali do židáčika, ale obrysy a podstata jeho života sa zásadne nezmenili. Väčšou pravdou je, že „inakosť“ Talianov, Írov alebo židov medzi nami poskytovala korenie a záujem, zaujímavosť, zmysel každodenného života a dodávala vzrušenie veciam, ktorých sme sa na pohľad obávali, ale v skrytosti po nich túžili.

Naša bytovka bola židovská s výnimkou írskej rodiny na prvom, ruskej rodiny na treťom a poľského správcu. Rusi boli vysokí a mlčanliví: prichádzali a odchádzali spoločnosťou, ktorý sme považovali za záhadný. Íri boli všetci štíhli a svetlovlasí: modré oči, úzke pery, uzavretý výraz.

Aj oni boli medzi nami prítomní ako duchovia. Správca a jeho manželka boli tiež tichí. Nikdy sa nikomu neprihovorili ako prví. To je asi podstata toho, že ste v menšine medzi mnohými: umlčí vás to.

Aj matka mohla byť umlčaná, keby zostala žiť medzi Talianmi, mohla schytiť svoje deti v nemej úzkosti, keby sa sused spriatelil s niektorým z nás, rovnako ako to robila pani Cassidyová vždy, keď niektorá zo žien v dome uhladila vlasy jednej z „írskych blondínok“. Ale matka nebola jednou z mnohých. Tu, v čisto židovskej bytovke, bola vo svojom živle, mala dostatok priestoru medzi kožou spoločenskej prítomnosti a telom nevedomého vnútra, v ktorom sa mohla pohybovať, slobodne sa vyjadrovať, byť srdečná a sarkastická, hysterická a veľkorysá, ironická a odsudzujúca a občas – vo svojom ponímaní – aj láskavá: v drsnom, tyranskom štýle, ktorý zaujala, keď ju premohla neha, ktorej sa najviac bála.

Matka sa v dome vyznačovala angličtinou bez prízvuku a istotou svojich spôsobov. Hoci dvere nášho bytu boli vždy zatvorené (rozlišovalo sa medzi tými, ktorí boli dostatočne vzdelaní, aby si vážili súkromie zatvorených dverí, a tými, ktorí boli takí sedliacki, že dvere mali vždy poodchýlené), susedia vedeli, že môžu kedykoľvek zaklopať: požičať si drobné kuchynské potreby, podeliť sa o klebety z okolia či dokonca matku požiadať, aby šla rozsúdiť príležitostný spor. V takýchto chvíľach sa správala ako monarcha v rozpakoch z detinského správania svojich poddaných. „Oj, Zimmermanová.“ Blahosklonne sa usmievala, keď jej pani Zimmermanová, celá bez seba z nejakej skutočnej alebo vymyslenej ujmy, prišla povedať o zlomyseľnosti toho či onoho suseda. „Taká hlúposť.“ Alebo: „To je smiešne,“ vyriekla ostro, keď jej niekto zopakoval príbeh, ktorý považovala za prízemný. Zdalo sa, že ju nikdy netrápila predstava, že príbeh môže mať dve strany alebo udalosť viacero interpretácií. Vedela, že v porovnaní so susedkami je „zrelšia“, a teda má kultivovanejšie myšlienky a city. Aký zmysel by malo

klásť si otázky? „Zrelší“ bolo jedno z jej obľúbených slov. Ak pani Zimmermanová v sobotu ráno nahlas rozprávala na chodbe, zakaždým sme sa, sediac v kuchyni hneď za dverami bytu, na seba pozreli a matka nevyhnutne pokrútila hlavou a poznamenala: „Nezrelá žena.“ Ak niekto vyslovil poznámku o čiernych *švarcoch*, matka mi starostlivo vysvetlila, že takéto pocity sú „nezrelé“. Ak sa v obchode s potravinami niekto sporil o cenu alebo hmotnosť, opäť som počula slovo „nezrelý“. Môj otec sa na matku usmial, keď to vyslovila, no nikdy som sa nedozvedela, či tak urobil zo zhovievavosti alebo z hrdosti. Môj brat, ktorý bol od svojich desiatich rokov vždy veľmi zdržanlivý, nepovedal nič. Ale ja, ja som vstrebávala pocit z jej slov, nasávala som každé sprievodné gesto a výraz, každý popud a zámer. Matka, ktorá si myslela, že všetci naokolo sú nezrelí a väčšina toho, čo hovoria, sú hlúposti, sa do mňa vtlačila ako farbivo do najpriepustnejších materiálov.

V byte sme mali päť priechodných izieb. Bol to skutočný byt, nie úzka chodba: ani jedno okno sa neotváralo do vetracej šachty. Dvere bytu viedli do maličkovej predsieni, ktorá ústila priamo do kuchyne. Napravo od kuchyne, vo vstupnej hale, stála chladnička, opretá o stenu v pravom uhle ku kúpeľni, malej obdĺžnikovej miestnosti s natretými drevenými dverami s výplňou z matného skla v hornej polovici. Za ňou sa nachádzali dve rovnako veľké miestnosti oddelené sklenenými dverami so závesom. Druhá z týchto izieb bola otočená do ulice a zaliata popoludňajším slnečným svetlom. Z prednej izby sa dalo vojsť do dvoch malých spální, z ktorých jedna bola tiež orientovaná do ulice a druhá do dvora.

Keďže z prednej izby a jednej zo spální bolo vidieť do ulice, náš byt sa považoval za lepší, pretože sme bývali „vpredu“. Pred niekoľkými rokmi mi jeden muž, ktorý tiež vyrastal v našom bloku, povedal: „Vždy som si myslel,

že ste bohatší ako my, pretože bývate vpredu.“ Hoci bývanie vpredu zvyčajne znamenalo, že manželia zarábali viac peňazí ako manželia, ktorí bývali *tief, teier in draird* (hlboko v temnom pekle) vzadu, bývali sme vpredu, pretože pohľad mojej matky na život vychádzal z toho, že ak nežijeme zo sociálnych dávok, zadný byt skrátka neprichádza do úvahy. Napriek tomu sme my dve skutočne bývali „vzadu“.

Kuchynské okno bolo orientované do dvora za bytovkou, rovnako ako kuchynské okná v susednej budove a v ďalších dvoch, ktorých vchody boli na opačnej strane štvorcového bloku bytových domov. Na dvore neboli žiadne stromy, kríky ani tráva – len betón, drôtené oplotenie a drevené stĺpy. A predsa ho stále vnímam ako miesto zaliate svetlom s pretrvávajúcou vôňou letnej zelene.

Do dvora dopadalo ranné slnko (naša kuchyňa pred poľudním žiarila) a ženy mali spoločný rituál, že sa bielizeň prala skoro ráno na valche v umývadle a vešala sa na slnko. Dvor od prvého po piate poschodie križovalo hádam päťdesiat šnúr na bielizeň, ktoré boli natiahnuté na drevených stĺpoch zasadených do betónu. Každý byt mal svoju vlastnú šnúru, ktorá sa tiahla medzi desiatimi ďalšími na stĺpe. Bielizeň z jednej šnúry často prekážala bielizni na šnúre nad alebo pod ňou a pohľad na ženu, ktorá silno šklbala za povraz a snažila sa vytrhnúť svoju bielizeň z chaotickej spleti plachiet a nohavíc, bol bežný. Mohla popri tom aj vykrikovať: „Berth-a-a. Berth-a-a. Si doma, Bertha?“ Susedy v bytovkách postavených okolo dvora celý deň na seba navzájom volali, aby sa dohodli na rôznych veciach („O kolkej berieš Harveyho k doktorovi?“ Alebo: „Máš doma cukor? Pošlem Marilyn.“ Alebo: „O desať minút sa stretne na rohu.“). Tolko zvukov a života! Čistý vzduch, svetlo bez tieňov, ženy, ktoré na seba volajú, zvuky ich hlasov zmiešané s vôňou šiat sušiacich sa na slnku, štruktúry a farby hojdajúce sa v otvorenom priestore. Vykláňala som sa z okna kuchyne s po-

citom očakávania, ktoré ešte stále cítim v ústach, a tá chuť je sfarbená do nežnej a žiarivej zelenej.

Mňa privádzalo do vytrženia dianie v kuchyni a život za jej oknom. Bolo to skutočné vzrušenie: všetko si totiž protirečilo. V kuchyni som si písala domáce úlohy a robila som matke spoločnosť, sledovala som, ako celý deň pracuje. Tu som tiež zistila, že má zručnosť a energiu, aby svoju prácu robila ľahko a dobre, ale že ju nemá rada a neváži si ju. Nič ma nenaučila. Nikdy som sa nenaučila variť, upratovať ani žehliť. Sama bola až útrpne schopná kuchárka, zúrivo rýchla upratovačka, démonická práčka.

A predsa sme naplno trávili život v kuchyni. Hoci matka akoby nikdy nepočúvala, čo sa deje na dvore, nič jej neuniklo. Počula každý hlas, každý pohyb šnúry na bielizeň, každý záchvev plachty, zaregistrovala každý výkrik a rozhovor. Spoločne sme sa smiali na lámanej angličtine tej, na hlasnej nerozvážnosti tamtej, na piskote tu, na smiešnej nadávke tam. Prostredníctvom priebežných komentárov o živote za oknom som prvýkrát ochutnala plody inteligencie: vedela, ako premeniť klebety na poznanie. Počula, ako o oktávu stúpol hlas, a vyhlásila: „Dnes ráno sa pohádala s manželom.“ Alebo o oktávu klesol a povedala: „Má choré dieťa.“ Prípadne zachytila rýchlu výmenu názorov a diagnostikovala ochladnutie priateľstva. Jej schopnosť ma hriala a vzrušovala. Život sa zdal plnší, bohatší, zaujímavejší, keď dávala zmysel ľudským aktivitám na dvore. Cítila som vtedy živé spojenie medzi nami a svetom za oknom.

Kuchyňa, okno, dvor. V tejto atmosfére bola zakorenená, na tomto pozadí sa črtala. Tu bola múdra, vtipná a energická, mohla uplatňovať autoritu a pôsobiť na okolie. Ale k svojmu prostrediu pociťovala opovrhnutie. „Ženy, fuj!“ hovorievala. „Šnúry na bielizeň a klebety,“ opakovala. Vedela, že existuje aj iný svet – skutočný svet –, a niekedy si myslela, že ten svet chce. Zlé. Zastavila sa uprostred práce a dlhé minúty pozerala na drez, podlahu, sporák. Ale kde? Ako? Čo?

Toto bol jej život: tu v kuchyni vedela, kto je, tu v kuchyni bola nepokojná a znudená, tu v kuchyni sa obdihodne pohybovala, tu v kuchyni opovrhovala tým, čo robila. Rozčuľovala sa nad „prázdnotou ženského života“, ako to nazývala, a potom prišiel smiech, ktorý počujem dodnes, keď analyzovala nejakú komplikovanú záležitosť, dejúcu sa na dvore. Ráno bola pasívna, popoludní vzdorovitá, každý deň sa menila. Zúfalo sa upínala k jedinému, čo mala na dosah, a túžba v nej vzbudzovala nehu, ale aj pocit viny. Ako by mohla nebyť oddaná životu s toľkými protirečieniami? A ako by som mohla nebyť oddaná jej oddanosti?

„Pamätáš sa na Rosemanovcov?“ spýta sa ma matka, keď prechádzame po Šiestej avenue okolo rohu Štyridsiatej ulice. Bola to rodina, ktorá bývala v byte Zimmermanovcov počas našich prvých dvoch rokov v dome.

„Samozrejme,“ prikývnm. „To bol teda zaujímavý pár.“

Pani Rosemanová bola židovská Colette: tučná a tmavá, s úzkymi tmavými očami v krásnej líščej tvári a s aureolou sivočiernych kučeravých vlasov. Jej posadnutosťou boli karty, fajčila jednu od druhej a otvorene sa nezaujímalala o svoju rodinu. V jej byte sa vždy hrali kartové hry a, ako dodala matka, „celý deň, kým prišiel jej manžel z práce, sa na sporáku varil hrniec s nejakou sračkou, ktorá chutila ako staré baganče mojej babičky“. Matkin hlas však bol láskavý, nie obviňujúci. Pani Rosemanová mala rada, pretože aj ona bola pred desiatimi rokmi členkou Rady nájomníkov číslo 29 v dome o tri štvrté ďalej.

Od útleho detstva som vedela, že moji rodičia sú stúpenkami komunistickej strany a že z nich dvoch bola politicky aktívnejšia matka. V čase môjho narodenia stála v Bronxe na krabiciach od mydla a obhajovala ekonomickú a sociálnu spravodlivosť. V skutočnosti súčasťou jej litánie o všetkom, čoho sa jej nedostalo, bolo aj to, že nebyť detí, vypracovala by sa na talentovanú rečníčku.

Počas veľkej hospodárskej krízy komunistická strana

sponzorovala a riadila rady nájomníkov, organizácie založené na boj proti vystahovaniu z dôvodu neplatenia nájomného. Matka sa stala predsedníčkou Rady nájomníkov číslo 29 v Bronxe („Bola som jediná žena v budove, ktorá vedela hovoriť po anglicky bez prízvuku, takže ma automaticky zvolili za predsedníčku!“) a pokračovala vo funkcii až do môjho narodenia, keď ju otec prinútil „so všetkým prestať“ a zostať doma s dieťaťom. Dovtedy, ako povedala, viedla radu. Rozprávanie o matkinom predsedníctve v rade patrilo do klasického repertoára. „Každú sobotu ráno,“ rozprávala mi tak, ako iné matky hovorili svojim deťom o Červenej čiapočke, „som chodila do centrály komunistickej strany na Union Square a dostávala som pokyny na celý týždeň. Potom sme sa zorganizovali a všetko zariadili.“ Ako len rada vyslovovala: „Potom sme sa zorganizovali a všetko zariadili.“ Pri opakovaní týchto slov bolo v jej hlase viac nekomplikovanej radosti než pri hovorení iných, ktoré som ju kedy počula vysloviť.

Nájomnú radu číslo 29 tvorila väčšina žien z domu, v ktorom vtedy bývali moji rodičia: prisťahované židovky, hrubé a energické. Blízkosť medzi nimi sa zakladala na rovnakom politickom presvedčení. Keď sme sa nastahovali do našej poslednej bytovky v Bronxe a matka zistila, že pani Rosemanová býva vo vedľajšom vchode, bolo to, akoby nečakane narazila nie na starú priateľku, ale na príbuznú, v ktorej prítomnosti kedysi prežívala komplikované poryvy mysle a ducha. S pani Rosemanovou na sebe oceňovali pochopenie, ktoré mali pre svoju politickú aktivitu, čo medzi nimi vytvorilo silné puto.

Jedna konkrétna spomienka na ich spoločné pôsobenie v rade, ktorá bola podľa ich vlastných slov mimoriadne nepolitická, ich obe fascinovala a často na ňu spomínali, pričom krútili hlavami v atmosfére spoločného úžasu. Uprostred krízy si ženy z rady jedno leto prenajali izby pre seba a svoje rodiny v bungalovovej kolónii v Catskill Mountains. Väčšina rodín si zabrala dve izby v hlavnej budove (jednu pre manželský pár, druhú pre deti),

hoci niektoré si mohli dovoliť len jednu. Ženy sa delili o kuchyňu, muži prichádzali na víkendy.

Dovedna bolo žien pätnásť, a ako tvrdila matka, v tej kuchyni ich spoznala lepšie ako za dva či tri roky, čo spolu pracovali v Bronx. Bola tam Pessy, povedala, „taká hlúpa, že keby na stole videla hovno, nazvala by ho medom, ale bola dobrá súdružka, nech som jej povedala čokoľvek, urobila to bez váhania a sťažností“. Tiež Singerová, „jemná žena“, neznášala vulgárnosť ostatných. Kornfeldová, „tmavá a vášnivo vyzerajúca žena, nikdy nepovedala svoj názor, vždy počkala, kým sa všetci vyjadria, a zakaždým sa jej museli spýtať, čo si myslí, ale zväčša mala na srdci niečo inteligentné“. A, samozrejme, Rosemanová, bystrá, bezstarostná Rosemanová, ktorá si nikdy nenechala nič ujsť. Mala oči všade, pričom stále rozdávala karty.

To leto matka zistila, že Pessy má „skutočný apetít, vieš, čo myslím“. A Singerová bola fakt otravná. „Stále omdlievala. Nech sa dialo čokoľvek, Singerová začala prevracaať oči a už aj padala.“ A Kornfeldová, no, to bol iný prípad.

V sobotu neskoro ráno zvykla prísť Pessy v nočnej košeli, zívala a ošívava sa. Ostatné sa začali smiať. „No, Pessy,“ vyzvala ju niektorá, „povedz nám, čo si robila v noci. Robila si niečo dobré?“ Pessy si odfrkla: „Čo povedať? Urobíte, čo musíte, potom sa otočíte zadkom k zadku a idete spať. Čo chcete, aby som vám povedala?“ Ale bola červená v tvári a usmievala sa, akoby si strážiła tajomstvo. Singerová odvrátila zrak. A Kornfeldová sedela v kúte kuchyne (bola jedna z tých príliš chudobných na dve izby, a tak spala v jednej s tromi deťmi), bola tichšia ako zvyčajne.

Jedného nedeľného večera, keď sa muži vrátili do mesta a všetky ženy sedeli na verande, sa niekto zrazu spýtal: „Kde je Kornfeldová?“ Poobzerali sa a veruže Kornfeldovej nikde. Začali volať: „Kornfeldová, Kornfeldová.“ Nikto sa neozýval. Vošli do jej izby, deti tvrdo spali, ale Korn-